

9. Міщенко А.В. Утворення комісаріату внутрішніх справ та його діяльність у галузі радянського будівництва (1919) // Питання історії народів СРСР. – 1970. – Вип. 9.

10. Радянське будівництво на Україні в роки громадянської війни (листопад 1918 – серпень 1919): Збірник документів і матеріалів. – К., 1962.

11. Радянське будівництво на Україні в роки громадянської війни (1919-1920): Збірник документів і матеріалів. – К., 1957.

12. Раковский Х. Отчет Рабоче-Крестьянского Правительства Украины IV Всеукраинскому съезду советов. – Х., 1923.

13. Українська РСР. V Всеукраїнський з'їзд Рад. Збірник резолюцій і постанов. – Х., 1922.

14. Резолюції по доповідях ВУЦВК V скликання (копії). Положення, проекти про губернські з'їзди Рад, центральні установи та комісії, Циркуляри ВУЦВК губвиконкомом з питань їх діяльності. Огляд роботи ВУЦВК V скликання з 3 березня по 5 квітня 1921 року. – ЦДАВО, ф.1., оп. 2., спр. 34.

15. III Всеукраїнський з'їзд рад УСРР. Стенографічний звіт. – Х., 1923.

Надійшла до редколегії 14.04.14

В. Бурда, асп.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ФОРМИРОВАНИЕ МЕСТНЫХ ОРГАНОВ ВЛАСТИ В УССР (1919-1922 ГГ.): ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫЙ АСПЕКТ

В статье рассматриваются разработанные большевиками законодательные акты, которые регламентировали создание и функционирование местных органов власти на протяжении 1919-1922 гг.

Ключевые слова: УССР, большевики, ревкомы, комбеды, советы.

V. Burda, Graduate Stud.

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE FORMATION OF LOCAL AUTHORITIES IN THE UKRAINIAN SSR (1919-1922): THE LEGISLATIVE ASPECT

The article deals with the Bolsheviks legislative acts, which regulated the formation and functioning of local authorities during 1919-1922 years.

Key words: Ukrainian SSR, the Bolsheviks, the Revolutionary committees, The Committees of Poor Peasants, the Soviets.

УДК 94(73+(470+571):327"2001/2008"

С. Гвоздков, асп.,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ПИТАННЯ БЕЗПЕКИ НА ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ПРОСТОРИ В АМЕРИКАНСЬКО-РОСІЙСЬКИХ ВІДНОСИНАХ (2001-2008 РР.)

Стаття присвячена проблемі конкретної взаємодії США та Росії в сфері безпеки на теренах СНД в 2001-2008 рр. Автор проаналізував напрями співробітництва і сфери конкуренції між Москвою і Вашингтоном та з'ясував характер їх відносин у безпековому аспекті.

Ключові слова: американсько-російські відносини, пострадянський простір, безпека, антитерористична співпраця.

Дослідження американсько-російських відносин є надзвичайно актуальним в умовах високої геополітичної конкурентності на пострадянському просторі, а тому привертає увагу багатьох науковців. Значний внесок у дослідження ситуації в сфері безпеки в регіоні нових незалежних держав зробив український професор Григорій Перепелиця, який у своїх працях торкається цілої низки аспектів взаємодії Сполучених Штатів та Росії. З геополітичної точки зору політику Вашингтона в сфері безпеки на пострадянському просторі проаналізували українські дослідники Юрій Макар та Сергій Федуняк. Інтереси США на теренах Співдружності Незалежних Держав, в тому числі і у сфері безпеки, дослідила у своїх роботах професор Ірина Дудко. Серед російських науковців, які займалися дослідженням означеної проблеми, варто відзначити Олексія Богатурова, Володимира Батюка, Тетяну Шаклеїну. При цьому в історіографії, як правило, аналізується загальний спектр безпекових відносин США та Росії, в той час як їх специфіка на пострадянському просторі залишається нерозкритою.

Метою цієї статті є аналіз характеру взаємовідносин Росії і США в сфері безпеки на пострадянському просторі й чинників їх формування. Хронологічні межі дослідження охоплюють період від терактів у США 11 вересня 2001 р. до початку грузинсько-російської війни 8 серпня 2008 р., що відповідає хронологічній періодизації американсько-російських відносин.

Упродовж усієї історії відносин Росії і США з 1991 року питання безпеки було основною сферою співробітництва між цими державами, що було обумовлене як володінням найбільшими ядерними потенціалами,

потужними арміями, важливим геостратегічним положенням, так і історичною традицією такої взаємодії в роки "холодної війни". Якщо в 90-х роках російсько-американські відносини у сфері безпеки були зосереджені переважно на скороченні стратегічних ядерних озброєнь і вивезенні їх з території колишніх радянських республік до Росії, то XXI ст. поставило в першу чергу на порядок денний співпрацю в галузі протидії міжнародному тероризму.

Добре відомо, що теракти 11 вересня 2001 р. стали поворотним моментом в російсько-американських відносинах, адже загроза міжнародного тероризму стала фактором співпадіння інтересу для Вашингтона і Москви.

11 вересня президент РФ Володимир Путін виступив з телезверненням, у якому закликав міжнародне співтовариство об'єднати зусилля для боротьби з тероризмом. 24 вересня Путін запропонував конкретну допомогу США у здійсненні операції в Афганістані: 1. Допомога розвідданими про інфраструктуру, місця перебування терористів і баз підготовки бойовиків; 2. Надання повітряного простору РФ для прольоту літаків з гуманітарними вантажами; 3. Узгодження позицій з центральнаазієськими державами щодо можливості надання своїх аеродромів для операції; 4. Готовність Росії взяти участь у міжнародних операціях пошуково-рятувального характеру; 5. Розширення російської співпраці з міжнародно визнаним урядом Афганістану і надання йому допомоги у формі поставок озброєнь і бойової техніки [7]. Це рішення для Росії було нелегким, адже наявність американських баз в Центральній Азії означала посилення там впливу Вашингтону і руйнацію

монополії на домінування в регіоні. Все ж в результаті нелегких дискусій у владних колах, рішення про надання допомоги США було прийнято і його пункти виконані.

В результаті, у 2001 р. США для забезпечення операції в Афганістані створили військові бази в Узбекистані (Карші-Ханабад) і Киргизстані (база "Гансі" в бішкекському аеропорту "Манас"). Туркменістан, Таджикистан та Казахстан відкрили свій повітряний простір для прольотів авіації США та міжнародних коаліційних сил з гуманітарними місіями в Афганістан та надали ряд інших можливостей, але військові бази США на території цих держав не були створені. Разом з тим вже у 2001 р. Кремль наполягав на тому, щоб американські військові бази в Центральній Азії існували лише фіксований період часу. В США тоді запевняли, що ці бази тимчасові і будуть ліквідовані після завершення операції в Афганістані, а Москва згодом постійно нагадувала про таку обіцянку. В 2003 р. Росія наполягала, що Сполучені Штати повинні встановити дату виводу їх баз з Центральної Азії. Перебуваючи в Пекіні, міністр закордонних справ РФ Ігор Іванов зазначив, що Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй має встановити графік виводу американських військ з Центральної Азії: "Виходимо з того, що терміни перебування військ нерегіональних країн на території центральноазійських держав повинні бути синхронізовані з присутністю в Афганістані міжнародних сил безпеки, тимчасові рамки якого встановить Рада Безпеки ООН" [4]. Росія просувала свою позицію по виводу американських сил і через міжнародні організації. В липні 2005 р. Шанхайська організація співробітництва офіційно попросила США встановити графік виводу баз, але США відмовилися, відповівши, що бази будуть знаходитися стільки часу, скільки дозволять уряди центральноазійських держав [2, Р.209].

Після того, як влада Узбекистану була розкритикована західними країнами за розстріл демонстрантів в Андижані у 2005 р., президент Іслам Карімов зажадав виведення американської бази з території країни. На фоні "кольорових революцій" в Україні і Грузії, які передували цим подіям, і посирили американсько-російську конкуренцію на пострадянському просторі, Москва активно підтримала вимогу Карімова, сподіваючись на залучення його до кола своїх союзників, а також на послаблення впливу США в Центральній Азії [2, Р.212]. Після закриття американської бази в Узбекистані в центрі уваги американсько-російського суперництва стали інші центральноазійські країни, передусім Киргизстан.

Автори доповіді 2006 р. "На невірному шляху: що може і повинен зробити Вашингтон відносно Росії і США", створеної за підтримки Ради з міжнародних відносин (The Council on Foreign Relations), вказували, що "ці ж самі уряди (центральноазійські – авт.) тепер відчувають неприхований тиск, що змушує їх припинити надання доступу. Важко розцінити бажання Росії закрити доступ на цьому етапі інакше, як її відмова від ідеї, що успіх в Афганістані служить спільним інтересам" [4, Р.46].

Отже, робимо висновок, що антитерористична співпраця РФ і США на теренах Центральної Азії була тісно переплетена з геополітичним протистоянням РФ і США на пострадянському просторі. В усякому разі, в Росії присутність американських військ у цих державах викликала занепокоєння і розглядалася в тому числі і як спроба зменшити вплив Росії в центральноазійському регіоні.

Якщо в Центральній Азії антитерористичний напрямок співпраці РФ і США поступово згортався, уступаючи місце геополітичному протистоянню, то на Південному Кавказі у Москви і Вашингтона з самого початку не було єдиного підходу в розумінні ситуації. Мова йде про Панкиську ущелину, яка на початку 2000-х фактично не конт-

ролювалася грузинською владою, що спричинило вільне пересування бойовиків з Чечні в цьому районі. Росія неодноразово звинувачувала Грузію у відсутності порядку на кордоні та її території і, як наслідок, у перетворення країни на притулок для міжнародного тероризму. Проблему, що склалася, Росія хотіла вирішувати негайно і власними силами, не чекаючи допомоги грузинської влади. Російські військові підрозділи та авіація неодноразово впродовж 2002 р. порушували кордони Грузії, що викликало негативну реакцію як Тбілісі, так і Вашингтону.

11 вересня 2002 р. В. Путін, беручи за приклад американську політику нанесення превентивних ударів, в першу річницю атаки на Нью-Йорк, наказав розробити плани нанесення "упереджуючих" повітряних і наземних ударів по Панкисії, направлених на знищення терористів. По суті, це означало планування нападу на територію Грузії. Путін звернувся до Організації Об'єднаних Націй з проханням визнати за Росією, відповідно до Резолюції Ради Безпеки ООН №1378 і статті 51 Статуту ООН, право на самооборону, адже вона опинилася перед загрозою тероризму [6]. З боку США пролунали заяви про те, що Грузія здатна сама розібратися з ситуацією. Фактично Росії дали зрозуміти, що Вашингтон не дозволить скопіювати американську стратегію превентивних ударів.

У цей же час Вашингтон спрямовував свої зусилля на допомогу грузинській владі у побудові ефективних антитерористичних підрозділів. У 2002 р. стартувала програма "Навчи і екіпіруй". Вона передбачала тренування грузинських підрозділів для захисту від потенційних терористів у Панкисії. "Навчи і екіпіруй" була завершена у 2004 р. На зміну їй прийшла "Операція на підтримку стабільності", що мала на меті тренування декількох батальйонів грузинської армії та навчання командного складу. За логікою декларованої антитерористичної співпраці Росія мала вітати такі зусилля США та Грузії у боротьбі з тероризмом, але активізація США натомість викликала побоювання Росії з приводу того, що Вашингтон намагається зайняти її місце на Південному Кавказі.

Як бачимо, "розрекламована" антитерористична співпраця і проголошена коаліція для боротьби з міжнародним тероризмом між Росією і США насправді була доволі неміцною конструкцією, а її об'єднавчий потенціал доволі обмеженим. Саме це стало причиною недовготривалості потепління американсько-російських відносин. Основна причина подвійної гри – традиційна недовіра у "партнерів" і розходження інтересів РФ і США в дотичних сферах, відсутність єдиного розуміння, що ж слід називати міжнародним тероризмом, намагання переслідувати свої власні цілі, прикриваючись боротьбою з тероризмом та ін.

Наступний напрям взаємодії Російської Федерації і Сполучених Штатів у сфері безпеки – це відносини навколо НАТО, де провідну роль відіграє США, і Організації договору колективної безпеки, де домінує Росія. Ще з 1990-х років Росія категорично виступала проти розширення НАТО на схід, вбачаючи в цьому загрозу своїй безпеці. В XXI ст. ця проблема загострилася ще більше, адже мова вперше зайшла про таке розширення за рахунок держав СНД, які Росія розглядала як свою "сферу впливу". Тому в стратегічних документах, які з'явилися у 2000 р. (Концепції національної безпеки та зовнішньої політики), розширення НАТО відносилось до категорії загроз міжнародній безпеці.

Особливе занепокоєння у Росії викликали потуги України та Грузії на вступ до Альянсу. Для Москви Україна завжди була найбільш важливою геополітичною цеглиною пострадянського простору, а заперечення проти членства Грузії в НАТО обумовлювалися не

лише її транспортним потенціалом, а й побоюванням, що за нею до НАТО приєднається і Азербайджан, а союзна Вірменія вимушена буде спиратися на США. Саме Грузія та Україна найбільше серед держав СНД наблизилися до вступу в альянс.

Грузія оголосила про свій намір вступити в НАТО ще у 2000 р., а в листопаді 2002 р. на саміті НАТО в Празі Едуард Шеварднадзе офіційно зробив пропозицію про членство [2, Р.156]. Україна вперше на законодавчому рівні поставила мету стати повноправним членом альянсу в 2003 р.

Влада, яка прийшла в результаті "кольорових революцій" в Грузії та Україні, актуалізувала питання приєднання до НАТО, а вступ цих держав до альянсу виглядав реальним, зважаючи на підтримку Сполучених Штатів. Важливим етапом на шляху до вступу є надання плану дії щодо членства (ПДЧ) в НАТО кандидатам на приєднання. Питання надання таких планів для України і Грузії розглядалося на Бухарестському саміті НАТО у квітні 2008 р., але позитивного рішення тоді не було прийнято. Активно лобіювала ненадання Україні та Грузії ПДЧ Росія. Виступаючи на саміті в Бухаресті, Путін дав зрозуміти, що Росія особливо стурбована цим питанням і негативно сприймає майбутнє розширення Альянсу. Російська позиція серйозно впливала на негативні погляди Німеччини і Франції з питання надання ПДЧ для згадуваних 2-х держав. На саміті в Бухаресті було погоджено повернутися до питання на грудневому саміті НАТО 2008 р.

У період між цими самітами відбулася російсько-грузинська війна, яка була викликана, зокрема, і спробою Росії закрити шлях Грузії до НАТО. Більше того, вона мала стати сигналом і для України, і для держав-членів НАТО про те, що Росія буде за будь-яку ціну відстоювати свою "сферу впливу" в СНД. Росії вдалося досягти своєї мети, адже в грудні 2008 р. і в подальшому ПДЧ Україна та Грузія так і не отримали.

З російською протидією розширенню НАТО тут тісно пов'язано питання врегулювання "заморожених конфліктів" на теренах СНД. Як відомо, США і Росія співпрацюють на цьому напрямі (наприклад, є співголовами Мінської групи ОБСЄ, яка займається врегулюванням Нагірно-Карабаського конфлікту, беруть участь у врегулюванні у Придністров'ї). Насправді формалізована діяльність переговорних груп часто не відповідає реальній політиці посередників, яка може суперечити дипломатичним заявам і не відповідати проголошеним намірам. Ситуація навколо сепаратистських регіонів Грузії на початку XXI ст. яскраво підтверджує цей факт. США були вкрай зацікавлені у припиненні гострих фаз конфліктів та забезпеченні відносно стабільності і безпеки в регіоні задля безпеки транспортування енергоресурсів, а тому виступали за територіальну цілісність Грузії і підтримували її бажання інтегрувати сепаратистські регіони. В той же час Росії був вигідний "заморожений" стан, який давав важелі впливу на грузинську владу. Тому Росія сприймала антитерористичні програми США в Грузії як підготовку до вирішення абхазької і південноосетинської проблем силовим шляхом.

З початку XXI ст. на фоні глобальної боротьби з міжнародним тероризмом у держав ОДКБ окреслюється, нарешті, спільна загроза (актуальна, щоправда, не для усіх учасників) – ісламський екстремізм. Прикриваючись гаслами боротьби з тероризмом, Путін намагався цементувати ОДКБ. Здавалося, що НАТО і США мали б позитивно сприймати такі кроки, але цього не відбувалося. Західні дослідники вказували на те, що утворення ОДКБ було наслідком посилення американської присутності в Центральній Азії, а сама організація мала

служувати інструментом забезпечення російської військової присутності як протизваги посилення ролі США [1].

ОДКБ намагалася бути за своєю структурою схожою на НАТО і відігравати аналогічну роль у структурі міжнародної безпеки, що могло розглядатися на Заході лише як елемент непродуктивної конкуренції. Саме тому намагання ОДКБ встановити зв'язки з НАТО не були успішними. Перша заява з даного приводу прозвучала у листопаді 2003 р., коли міністри закордонних справ держав ОДКБ закликали НАТО до співпраці в Афганістані. У червні 2004 р. були прийняті "Основні напрями діалогу і взаємовідносин ОДКБ з НАТО". Серед пропонованих напрямів були: регіональна і міжнародна безпека, протидія тероризму, нерозповсюдження зброї масового ураження, миротворчість тощо. Згідно з рішенням, генсек ОДКБ мав провести консультації зі своїм колегою з НАТО стосовно означених напрямів [10]. Представники НАТО на пропозиції співпраці практичними кроками не реагували, наголошуючи на тому, що співпрацю з державами-членами ОДКБ будуть розвивати на двосторонньому рівні [3]. У 2009 р. генсек ОДКБ Микола Бордюжа вимушений був констатувати відсутність співпраці з альянсом. "У нас немає офіційних контактів з НАТО, незважаючи на те, що ми закликаємо до них вже протягом останніх 4-5 років", – зазначив генсек на прес-конференції у Брюсселі [5].

На ігнорування Організації договору про колективну безпеку зі сторони Альянсу великий вплив мала позиція Сполучених Штатів, які за свідченням західних експертів блокували таку співпрацю. Про це свідчить, зокрема, телеграма з архіву Wikileaks, яка була надіслана у Вашингтон представником США в НАТО Іво Далдером 10 вересня 2009 р. "Було б контрпродуктивно для альянсу зав'язувати зв'язки з ОДКБ – організацією, створеною з ініціативи Москви для протидії потенційному впливу НАТО та Сполучених Штатів на пострадянськом просторі. ОДКБ показала себе неефективною в більшості сфер діяльності і опинилася політично розколотою. Зв'язки НАТО з ОДКБ могли б надати більшій легітимності тому, що може бути в'янучою організацією", – зазначалося в ній [8].

Як бачимо, ні Росія не хотіла бачити на теренах СНД НАТО, ні США і альянс не бажали сприймати ОДКБ як незалежного актора і налагоджувати з нею відносини.

Таким чином, відносини Росії і США у сфері безпеки на теренах СНД в зазначений період можна охарактеризувати як амбівалентні. Пояснити створення такої ситуації можна тим фактом, що пострадянський простір у XXI ст. все більше перетворювався на арену геополітичного протистояння між потужними світовими акторами. США та Росія співпрацювали у сфері безпеки за тими напрямками, які представляли спільний інтерес, але, разом з тим, конкурували практично на тому самому полі. На американсько-російську взаємодію з проблем безпеки відбиток накладала взаємна недовіра і підозри попередніх років, розходження геополітичних інтересів, а тому декларації партнерства у цій сфері часто залишалися на папері і не підкріплювалися реальними кроками.

Проблеми взаємодії США та Росії на пострадянському просторі не сприяли врегулюванню безпекових проблем у нових незалежних державах, а часто і загострювали їх. Непоступливість РФ у знаходженні спільних підходів з Сполученими Штатами у врегулюванні проблем безпеки торувало шлях на майбутнє протистояння, яке найбільш рельєфно проявилось з 2010-х років.

Список використаних джерел

1. Buszynski L. Russia's New Role in Central Asia. Asian Survey, Vol. 45, No. 4 (July/August 2005), pp. 546-565.

2. Nygren B. The rebuilding of Greater Russia : Putin's foreign policy towards the CIS countries / Bertil Nygren. – London and New York: Routledge, 2008. – 336 p.

3. O'Rourke B. NATO: Alliance Praises Efforts Of CSTO States, But Cool To Offer Of Cooperation [Electronic resource] / RFE/RL. – Access mode: <http://www.rferl.mobi/a/1105202.html>. – Title from the screen.

4. Russia's wrong direction : what the United States can and should do // Council of Foreign Relations. – NY : Council on Foreign Relations, 2006. – 104 p. [Electronic resource]. – Access mode: http://www.cfr.org/content/publications/attachments/Russia_TaskForce.pdf.

5. Бордюжа Н. НАТО и ОДКБ должны объединять усилия. Стенограмма пресс-конференции / Бордюжа Николай [Електронний ресурс] / Сайт ОДКБ. – Режим доступу: <http://www.dkb.gov.ru/f/bzo.htm>. – Назва з екрану.

6. Бочков С., Журавель В. В.В.Путин и проблемы борьбы с терроризмом // Право и безопасность. – 2003. – № 1-2 (6-7) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dpr.ru/pravo/pravo_5_14.htm.

7. Заявление Президента России. 24 сентября 2001 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.kremlin.ru/appears/2001/09/24/0002_type63374type82634_28639.shtml. – Назва з екрану.

8. Лаумулин М. Виртуальная безопасность Центральной Азии / Лаумулин Мурат [Електронний ресурс] / Сайт журналу "Россия в глобальной политике". – Режим доступу: <http://www.globalaffairs.ru/print/number/Kak-rozhdayutsya-mify-15645> – Назва з екрану.

9. Ответы Министра иностранных дел России И.С.Иванова на вопросы читателей в ходе интернет-конференции на веб-сайте газеты "Жэньминь Жибао", Пекин, 27 февраля 2003 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mid.ru/bdcomp/ns-dvbr.nsf/10aa6ac6e80702fc432569ea003612f0/432569d80022638743256c002a1066>. – Назва з екрану.

10. Решение Совета коллективной безопасности ОДКБ об основных направлениях диалога и взаимоотношений ОДКБ с Организацией Североатлантического договора (Астана, 18 июня 2004 года) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_k6. – Назва з екрану.

Надійшла до редколегії 16.04.14

С. Гвоздков, асп.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ВОПРОСЫ БЕЗОПАСНОСТИ НА ПОСТСОВЕТСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ В АМЕРИКАНО-РОССИЙСКИХ ОТНОШЕНИЯХ (2001-2008 гг.)

Статья посвящена проблеме конкретного взаимодействия США и России в сфере безопасности на пространстве СНГ в 2001-2008 гг. Автор проанализировал направления сотрудничества и сферы конкуренции между Москвой и Вашингтоном и исследовал характер их отношений в аспекте безопасности.

Ключевые слова: американо-российские отношения, постсоветское пространство, безопасность, антитеррористическое сотрудничество.

S. Gvozdkov, Graduate Student

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

SECURITY ISSUES IN POST-SOVIET AREA IN US-RUSSIAN RELATIONS (2001-2008)

The article is devoted to the problem of practical interaction between United States and Russia in the field of security in the CIS in 2001-2008. Author analyzed directions of cooperation and areas of competition between Moscow and Washington and explored the nature of their relationship in terms of security.

Key words: US-Russian relations, post-Soviet area, security, anti-terrorism cooperation.

УДК 94(73) : 327 Б. Обама

М. Годлевський, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

"М'ЯКА СИЛА" ЯК ЗАСІБ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США ЗА АДМІНІСТРАЦІЇ БАРАКА ОБАМИ

У статті розглядаються зміни у зовнішній політиці США за адміністрації Барака Обами. Головний акцент спрямовується на використання "м'якої сили" як одного з ключових компонентів реалізації зовнішньополітичного курсу країни.

Ключові слова: зовнішня політика, США, "м'яка сила", Барак Обама.

Прихід до влади Барака Обами ознаменував початок нового періоду в політичному житті Сполучених Штатів Америки. Приймаючи присягу в січні 2009 р., Обама вже мав чітке уявлення про свою роль у зовнішній політиці. Він мав твердий намір змінити імідж Америки закордоном – насамперед у мусульманському світі, завершити війни в Афганістані та Іраку, перезавантажити відносини з Росією і спробувати зробити крок до звільнення світу від ядерної зброї. Він збирався налагодити співпрацю з Китаєм і стати миротворцем на Близькому Сході. Обама, за його словами, замахнувся на те, щоб змінити хід історії в напрямку справедливості, миру і стабільності [5].

Варто зазначити, що ще під час передвиборчої кампанії вийшла стаття Барака Обами "Оновлюючи американське лідерство", основні положення якої увійшли до передвиборчої платформи Демократичної партії, затвердженої у 2008 р. В цій статті він наголошував на перегляді відносин США та з оточуючим світом, виділяв такі нові загрози як міжнародний тероризм та зброя масового ураження. Обама підкреслював помилковість розв'язання війни в Іраку Джорджем Бушем-молодшим. Саме тому він поставив завдання відновити міжнародну віру в Сполучені Штати Америки та її цінності [1].

Президент Обама явно пов'язав себе з ліберальними традиціями в області зовнішньої політики. Так можна визначити кілька інтелектуальних традицій та їх представників, які мають вплив на Демократичну партію Барака Обами. Це ліберальні і неоліберальні або вільсоністські і частково джефферсонські традиції, які є найбільш важливими в ідеології партії президента у зовнішній політиці. Група підкреслює важливість міжнародних демократичних інститутів і багатосторонніх відносин, але не за допомогою "жорсткої сили" і "зміни режиму", які були наріжними каменями доктрини Буша [11]. Так, президент Обама недвозначно відійшов від політики Буша в своїй промові в Каїрі в 2009 р.: "Жодна система правління не може і не повинна бути нав'язана одній країні будь-якою іншою" [9], а також у Москві в цьому ж році: "Америка не може і не буде нав'язувати будь-яку систему правління в будь-якій країні, і при цьому ми не вибираємо партію або особу для управління країною" [10].

Треба зазначити, що в одному зі своїх перших великих виступів з питань зовнішньої політики, на Чиказькій раді з глобальних питань 23 квітня 2007 р., Обама дав зрозуміти про свою прихильність до основних принципів вільсонізму: "В сьогодинньому глобалізованому світі, безпека американського народу нерозривно пов'язана з

© Годлевський М., 2014